

Sådan startede det

Af arkitekt m.a.a. Henry Frænkel

Man må bruge sin fantasi for at sætte sig ind i forholdene på tegnestuerne før 1931 – altså før HFB 1.

Når man havde brug for en oplysning om f.eks. en vare, trak man den eller de skuffer ud, hvor firmatryksagerne, der strømmede ind ad brevsprækken, hurtigst muligt blev bragt af vejen, hvis de ikke gik direkte i parpirkurven.

Og hvad var det så for tryksager? De var i alle formater – tykke og tynde, høje og lave, brede og smalle. Det kunne tage timer at finde den, man søgte. Og når man fandt den, hvad stod der så? Der stod: »Vores vare er den bedste«, »Vores varer er de billigste«, »Vort firma er det største« o.s.v. i den dur. Altsammen heftet op med roser. At få en positiv oplysning fra en tryksag hørte til sjældenhederne.

Nu var der ganske vist ikke så mange byggevarer eller -firmaer, som i dag. Det var vel derfor, det var gået så længe i denne skure. Men for nogle af os tegneslaver var irritationen vokset så meget, at vi diskuterede problemet.

Det blev efterhånden klart hvilke principper, som måtte gælde. Det første var at bringe orden i alle de forskellige formater på tryksagerne. De måtte systematiseres. Nu må man vide, at på det tidspunkt fandtes ingen standardisering i papirformater. Der var kaos. A-formaterne kom først lige tids nok til, at vi kunne nå at anvende dem til HFB.

Desuden måtte firmaerne bringe saglige oplysninger, som måtte opstilles systematisk og uden uvedkommende reklame. Og så måtte det være nemt at finde frem til oplysningerne om hvert produkt ved hjælp af registre. Dermed var det også givet, at tryksagerne måtte samles i periodiske udsendelser. Og de måtte dække i hvert fald det meste af byggemarkedet.

Det første, jeg derfor kastede mig over, var at lave et register, der dækkede dette marked og at finde en metode til en praktisk opdeling.

Det alfabetiske system er uovertruffent og var naturligt at anvende for alle produkter, men en gruppering af produkterne var også nødvendig for at samle leverandører og produkter inden for sammenhørende områder. Det blev til et supplerende register af hovedgrupper, som også ordnedes alfabetisk.

Kommet så vidt gjorde jeg min bror *John*, der både var skribent og forretningsmand, interesse-

ret i at organisere og realisere disse ideer.

Vi var klare over, at de medarbejdere, vi havde brug for, måtte være unge arkitekter med sans for både systematik og typografi, for det måtte være os, der bestemte, *hvad* der skulle stå, og *hvordan* det skulle stå i firmaernes meddelelser. Det skulle være slut med »Det største«, »Det billigste«, »Det bedste«.

Samtidig ville vi også samle, redigere og lave det håndbogsstof, som tegnestuerne havde brug for, og som, hvis det overhovedet fandtes, var spredt på mangfoldige steder – og ikke mindst ville vi skabe oversigt over den dengang helt uoverskuelige bygningslovgivning.

Efterhånden som arbejdet skred frem, viste behovet for mere oplysningsstof sig at vokse enormt. Det skulle også gøre bogen til et mere uundværligt redskab.

Det viste sig hurtigt, at ideen fængede blandt de unge arkitekter, og med *Mogens Voltelen* som medarbejder fik vi en mand med den rette indstilling og evner til netop disse opgaver.

Så var vi klare til det store slag udadtil. Firmaerne skulle gøres forståelige, at de ville få mest ud af at bringe saglige oplysninger i en ensartet typografi og i en samlet udsendelse med andre firmaer.

Efter tidens skik var en annonce noget med blikfang i form af STORE BOGSTAVER eller en *rød* klat eller engle med guirlander i hjørnerne og lignende.

Der var mange firmaer, der straks greb tanken og indordnede sig vores »tvang«, men man mødte for ofte indstillingen »Når vi skal betale, vil vi også bestemme« eller »Nu har vi drevet firma i så og så mange år, så vi ved, hvad der er rigtigt« eller »Vi har altid skrevet varenavnet med store bogstaver, så det er en betingelse«. Det hændte også, at nogen troede, at hans produkter solgte bedst, når de averteredes på vers i egen poetisk udfoldelse.

Hvis sådanne firmaer ikke ville indgå på HFB's regler, afstod vi fra deres deltagelse, da vi fra starten indså det nødvendige i at holde ideen ren. Det viste sig da også med årene – enten det var, fordi nye personer kom til, eller fordi begreberne klarerede – at sådanne indstillinger forsvandt.

Selv om det i dag er svært at forstå, så var det en omvæltning. Der stod da også i indledningen til HFB 1:

„For mindre Pris end Frimærket ved en Los-Udsendelse...“

DERES KATALOG

Haandbog for

Bygnings-

Industrien

er altid paa
Plads i HFB

HFB-Systemet betyder:
„Dobbelt Nytte –
Halv Udgift“

HFB er billigere —
Deres Katalog i HFB
+ eventuelle Særtryk
(i Bind efter Ønske) er **ikke**
dyrere end et løst Katalog.

HFB-Systemets Fordele:

- 1) Deres Katalog kommer til de Rette.
- 2) Deres Katalog gaar ikke til Spilde.
- 3) Deres Katalog er altid ved Haanden
- 4) Deres Katalog er der i det rette Øjeblik.
- 5) Deres Katalog har den Form, Deres Kunde ønsker.

I Deres egen Interesse:
Lav ikke nye løse Tryksager,
før De har talt med HFB

Reklame-tryksag udsendt til firmaerne omkring 1935.

»Fremhæves bør ogsaa Firmaerne, der med stor Forstaaelse satte sig ind i Bogens Plan og ofte gav Afkald paa gamle Sædvaner til Fordel for Sagligheden og Overskueligheden. «

Og:

»Det maa formodes, at Resultatet af disse Anstrelser vil sætte sig yderligere Spor i næste Aars Udgave, naar Skeptikerne faar bekræftet, at det, Læseren ønsker, ikke er intetsigende Selvros, men nøgterne, faktiske Oplysninger. «

Forordet af professor *Kaj Gottlob* var en kraftig bekræftelse af dette ønske.

Min bror, der havde gode talegaver og havde indhentet en hel del fagkundskab, var den drivende kraft i akkvisitionen og forbindelsen til firmaerne. Han var energisk og idérig. Et lille eksempel: Da det efter mange forsøg viste sig umuligt for ham at få chefen i tale i et af de store firmaer, indtalte han en plade og sendte den hjem til ham. Så var den hjemme.

Vi lavede mange tryksager til propagandaen, og da typografien brød med den gængse, så vi dem af og til gengivet i den grafiske fagpresse.

Til brug for akkvisitionen havde vi også lavet en prøvebog for at vise, hvorledes den færdige ville blive. Da HFB 1 blev sendt ud, marts 1931, viste prøvebogen sig nærmest at være en miniature i sammenligningen.

Et af de første år havde vi den glæde, at HFB

blev udvalgt til »En af årets 25 bedste bøger«. Samme ære er gentaget et af de seneste år.

Da *Arnold Busck* var det bogfirma, der havde mest kontakt med tegnestuerne (der jævnligt blev besøgt af den legendariske Petersen), var det helt naturligt, at vi henvendte os til *Nyt Nordisk Forlag* om at stå for udsendelsen.

Vi kan roligt sige, at bogen blev modtaget med begejstring. De grønne kort strømmede ind med lutter lovord. *Poul Henningsen* udtrykte sig på denne måde: »Før HFB udkom, var hver arkitekt idiot. Nu kan enhver idiot blive arkitekt«.

Vi ligefrem rødmede over anmeldelserne. Ikke bare de indenlandske. Ud over de skandinaviske var navnlig det ansete tyske *Wasmuths Monatsheft für Baukunst* så begejstret, at de aftrykte flere sider i fuld størrelse af vor nye idé »Rum-behov«. De sider der gav oprindelsen til »Neufert«.

Fra Australien fik vi studiebesøg, og fra USA, der, os ubekendt, lige havde udsendt den første udgave af *Sweet's Catalogue File*, fik vi besøg af dens ophavsmand, danskeren *Lønborg Holm*. Han udtrykte beundring og misundelse over, at vi havde kunnet gennemføre saglighed i katalogstoffet. *Sweet* indskrænkede sig til at samle firmakatalogerne med deres egne opsætninger og udgive dem i fælles bind med registre.

Da vi altid lagde stor vægt på akkuratessen af de oplysninger, HFB bragte, glædede det os, at den ofte blev nævnt som arkitekternes bibel.

Redaktionen lægger sidste hånd på registeret på *Marianelund Kro* i slutningen af maj 1936. Fra venstre arkitekterne *Emil Giersing*, *Mogens Voltelen* og *Jørgen U. Berg*. Dernæst fru *Eva Fränkel*, *John Fränkel* og arkitekt *Henry Fränkel*.

HFB's samlede personale i Ingeniørhuset, Vester Farimagsgade 27, der var adressen 1936–39. Fra venstre arkitekterne Emil Giersing, Henry Fränkel, Mogens Voltelen og (stående) Jørgen U. Berg. Dernæst ingeniør Ove Ladegaard, John Fränkel (siddende) og arkitekt Jørgen Borre. Yderst til højre kontorpersonalet: Maud Hansen, en ukendt dame og Inge Schou.

1931 blev det år, hvor den økonomiske verdenskrise, der var startet i USA, nåede Danmark. Det kunne ikke undgå at virke hæmmende på byggesituationen og dermed på firmaernes økonomi. Derfor blev tilslutningen til HFB 2, trods succesen, noget ringere. Men derefter og indtil besættelsen 1940 var der fremgang hvert år.

Redaktionen var efterhånden blevet som et sportshold, der kæmpede for en hvert år bedre udgave. Det var en kreds af arkitekter og ingeniører, der grundigt bearbejdede og forfattede det store stof og ikke mindst katalogstoffet efter indsamling af alle fornødne oplysninger og illustrationsmateriale. Afhandlingerne systematiseredes, det gennemgående stof førtes à jour, og til sidst kom arbejdet med registre.

Det var et teamarbejde, hvor staben indlogerede sig et sted på landet, hvor vi helt uforstyrret kunne gå frem efter et nøje gennemarbejdet system.

På udgivelsesdagen blev det tradition at feste med hele personalet med respektive ægtefæller. Ofte i forbindelse med en teaterforestilling med efterfølgende snitter, hvor modtagelsen af de tidlige

morgenaviser med anmeldelser af den nye HFB-udgave var som laurbærkransen efter præstationen.

Medens byggeriet før 1930 i mange år materialemæssigt var meget traditionsbundet, udviklede det sig nu med mange nye materialer og ny teknik. Arbejdet med HFB blev derfor stadig mere omfattende og tidskrævende, så bogen, der de første 8 år udkom hvert år, nu måtte strækkes over længere tid. Og så indhentede krig og besættelse den 10. udgave i 1942.

Medens min bror og jeg befandt os i Sverige under besættelsen, havde vi daglig kontakt pr. brev med kontoret. Telefonforbindelsen blev hurtigt stoppet, da man jo ikke kun kan tale om vejr og vind. Men forbløffende nok kom alle korrekturer frem og tilbage trods mystiske korrekturtegn – med censurstempel og uden hverken forsinkelser eller tab.

Det lykkedes efter krigen at komme i gang igen med arkitekt *Jørgen Dyhr* i redaktionen og med støt fremgang fra udgave til udgave. Da min bror og jeg havde arbejdet sammen om HFB i 35 år, overlod vi fortsættelsen til det forlag, der gennem alle årene havde haft HFB i kommission.